

РІВНІ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ОРГАНІЗОВАНИМ ЗЛОЧИННИМ ГРУПАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

РОЗУМЯК Роман Володимирович - кандидат юридичних наук

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2023.4.45>

Аргументовано, що рівні протидії Національної поліції України організованим злочинним групам у сфері економіки - це структурована система взаємопов'язаних заходів, повноважень і управлінських рішень, що реалізуються поліцією на різних організаційних та функціональних щаблях з метою виявлення, запобігання, припинення, розслідування та нейтралізації діяльності організованих злочинних угруповань, які посягають на економічні відносини держави.

Констатовано, що на загальнонаціональному рівні протидії НПУ організованим злочинним групам у сфері економіки: 1) відбувається глобальна організація діяльності всієї структури поліції, а також визначається стратегія боротьби із ОЗГ, у тому числі й у сфері економіки; 2) налагоджується міжвідомча та міжнародна співпраця між Національною поліцією та іншими суб'єктами протидії та профілактики організованої злочинності; 3) проводяться кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові заходи спрямовані на припинення діяльності найбільш шкідливих, небезпечних організованих злочинних угруповань, які діють в економічній сфері; 4) надається методична та інша допомога суб'єктам нижчих рівнів протидії ОЗГ, проводиться координативна їх діяльності.

Узагальнено, що регіональний рівень протидії ОЗГ в сфері економіки Національною поліцією України передбачає: 1) моніторинг та контроль стану безпеки і правопорядку на території відповідного регіону; 2) розкриття

та розслідування злочинів в сфері економіки, виходячи із підслідності НПУ, що мають ознаки організованості в межах відповідної області; 3) проведення оперативно-розшукових та інших заходів з метою виявлення учасників організованих злочинних угруповань на відповідному рівні, визначення методів їх протиправної діяльності, а також забезпечення притягнення до відповідальності; 4) проведення профілактичних заходів серед населення, а також в найбільш уразливих секторах регіональної економіки, з метою попередження вчинення в рамках них злочинів, які шкодять суспільним та державним інтересам.

Ключові слова: рівень, протидія, організаційні злочинні групи, економічна сфера, Національна поліція України.

Постановка проблеми

Діяльність організованих злочинних груп у сфері економіки на сучасному етапі характеризується високим рівнем складності, системністю та наявністю значного фінансово-ресурсного потенціалу, що зумовлює істотні загрози національним економічним інтересам держави, стабільності фінансово-господарських відносин, а також правам і законним інтересам окремих суб'єктів суспільних відносин. Механізм функціонування таких злочинних утворень, як правило, ґрунтується на використанні корупційних практик, легалізації неправомірно одержаних доходів та залученні значних матеріальних ресурсів, що істотно підвищує їхню адаптивність і ускладнює викриття та припинення протиправної

діяльності. За цих умов протидія організованої злочинності в економічній сфері потребує комплексного, системного та багаторівневого підходу з боку правоохоронних органів, а, зокрема, Національної поліції України.

Стан дослідження

Окремі проблемні аспекти, пов'язані із діяльністю Національної поліції України у сфері протидії організованим злочинним групам, у своїх наукових працях розглядали: О.М. Бандурка, М.Г. Богуславський, О.Ю. Бусол, О.С. Доценко, В.О. Лазарєв, А.В. Мовчан, Д.Б. Санакоєв та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, на сьогоднішній день в науковій літературі фактично невизначеним є питання характеристики рівнів протидії Національною поліцією організованим злочинним групам у сфері економіки.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб виділити та охарактеризувати рівні протидії Національною поліцією організованим злочинним групам у сфері економіки. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке регулює питання протидії злочинам у сфері економіки, а також діяльності поліції за цим напрямом; виділити рівні діяльності поліції у цій сфері, а також надати їм характеристику.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній дістав подальшого опрацювання теоретичний підхід щодо характеристики рівнів протидії Національною поліцією (НПУ) організованим злочинним групам (ОЗГ) у сфері економіки.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження відзначимо, що в контексті аналізу рівнів протидії НПУ ОЗГ в сфері економіки, варто звернути увагу на загальний підхід в державі щодо структуризації публічного управління. В основі системи владних органів лежить адміністративно-територіальний принцип. Згідно розділу IX Конституції України, територіаль-

ний устрій держави ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій [1]. Тож, саме за адміністративно-територіальним принципом поділу держави організовано діяльність суб'єктів влади та протидії злочинності в галузі економіки у тому числі. Наприклад, згідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 №794-VII (далі – КМУ) Уряд здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів [2].

Отже, керуючись вище представленою логікою, рівні протидії Національною поліцією України організованим злочинним групам у сфері економіки – це структурована система взаємопов'язаних заходів, повноважень і управлінських рішень, що реалізуються поліцією на різних організаційних та функціональних щаблях з метою виявлення, запобігання, припинення, розслідування та нейтралізації діяльності організованих злочинних угруповань, які посягають на економічні відносини держави. За Законом України «Про Національну поліцію», систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліції; 2) територіальні органи поліції. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення; 7) інші підрозділи, діяльність яких спрямована на виконання завдань поліції або на забезпечення її функціонування, рішення про створення яких приймається керівником поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ [3].

Відтак, з огляду на декларовану структуру НПУ, першим рівнем протидії організова-

ній злочинності в сфері економіки варто виділити загальнонаціональний. Ключовими суб'єктом даного рівня виступає керівник поліції, який згідно норм Закону України «Про Національну поліцію» є головною управлінською ланкою структури органу. Відповідно до статті 22 Закону керівник: 1) очолює поліцію та здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань; 2) у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції; 3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг; 4) підписує накази поліції; 5) скасовує повністію чи в окремій частині акти територіальних органів поліції; 6) у межах повноважень надає доручення, обов'язкові для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції; 7) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату поліції і таке інше [3]. Отже, Керівник НПУ – це суб'єкт централізованого управління поліцією та всієї її структурою. Дана посадова особа забезпечує: виконання поліцією державної політики в галузі боротьби зі злочинністю, у тому числі організованою; реалізацію доручень керівництва МВС та держави з питань підтримки правопорядку та протидії організованим злочинним групам; представництво поліції у міжвідомчих та міждержавних відносинах; затвердження стратегічних та інших документів спрямованих на проведення цілеспрямованих заходів щодо протидії організованим злочинним групам та організаціям в сфері економіки.

Крім керівника НПУ, на загальнонаціональному рівні протидії ОЗГ в сфері економіки діють підрозділи центрального органу управління та міжрегіонального значення. Центральний орган управління – це фактично центральний апарат поліції. Відповідно

до статті 20 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» апарат є організаційно поєднаною сукупністю структурних підрозділів, що забезпечують діяльність керівника центрального органу виконавчої влади, а також виконання покладених на центральний орган виконавчої влади завдань [4]. Окрім зазначеного вище, варто вказати, що на загальнонаціональному рівні головним структурним підрозділом, предметом діяльності якого є саме протидія ОЗГ, виступає Департамент стратегічних розслідувань (далі – ДСР) правовий статус якого регламентовано Наказом НПУ «Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України» від 23.10.2019 № 1077. На відміну від ГСУ, ДСР є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України, який бере участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та згідно із законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність [5]. Враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що на загальнонаціональному рівні протидії НПУ організованим злочинним групам у сфері економіки: 1) відбувається глобальна організація діяльності всієї структури поліції, а також визначається стратегія боротьби із ОЗГ, у тому числі й у сфері економіки; 2) налагоджується міжвідомча та міжнародна співпраця між Національною поліцією та іншими суб'єктами протидії та профілактики організованих злочинності; 3) проводяться кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові заходи спрямовані на припинення діяльності найбільш шкідливих, небезпечних організованих злочинних угруповань, які діють в економічній сфері; 4) надається методична та інша допомога суб'єктам нижчих рівнів протидії ОЗГ, проводиться координація їх діяльності.

Наступний, територіальний рівень виражається в діяльності відповідних органів поліції. Згідно до статті 15 Закону України «Про Національну поліцію», територіальні органи утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декіль-

ка адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання. Територіальні органи утворює, ліквідує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції. Структуру цих органів затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України [3].

На сьогоднішній день територіальними органами НПУ є Головні управління Національної поліції в областях (далі – ГУНП). Відповідно до свого правового статусу, ГУНП виступають основними управлінськими вузлами, які забезпечують правопорядок та боротьбу зі злочинністю в межах областей та міст регіонального значення, зокрема, Києва. До предмету їх відання відносяться питання протидії ОЗГ в сфері економіки злочинна діяльність котрих розповсюджена на території відповідного регіону. На прикладі ГУНП в Черкаській області розглянемо зміст та особливості роботи територіальних органів, як суб'єктів боротьби із організованою злочинністю. Відповідно до Наказу НПУ «Про затвердження Положення про Головне управління Національної поліції в Черкаській області» від 06.11.2015 №40 відповідне ГУНП є територіальним органом, який реалізує повноваження НПУ на території Черкаської області. Основні завдання ГУНП включають в себе: по-перше, забезпечення в межах своїх повноважень реалізації державної політики з надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави та протидії злочинності; по-друге, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги; по-третє, унесення на розгляд Голови поліції пропозицій щодо формування державної політики в зазначених сферах [6].

Окрім ГУНП, територіальний рівень також представлено територіальними управліннями Департаменту стратегічних розслідувань, який є міжрегіональним органом. Сумісно із працівниками ГУНП зазначені підрозділи проводять кримінально-процесуальні дії

та оперативно-розшукові заходи спрямовані на виявлення та припинення дійсних членів ОЗГ, встановлення форм та методів їх протиправної діяльності. Таким чином, регіональний рівень протидії ОЗГ в сфері економіки Національною поліцією України передбачає: 1) моніторинг та контроль стану безпеки і правопорядку на території відповідного регіону; 2) розкриття та розслідування злочинів в сфері економіки, виходячи із підслідності НПУ, що мають ознаки організованості в межах відповідної області; 3) проведення оперативно-розшукових та інших заходів з метою виявлення учасників організованих злочинних угруповань на відповідному рівні, визначення методів їх протиправної діяльності, а також забезпечення притягнення до відповідальності; 4) проведення профілактичних заходів серед населення, а також в найбільш уразливих секторах регіональної економіки, з метою попередження вчинення в рамках них злочинів, які шкодять суспільним та державним інтересам.

Останнім, є локальний рівень на якому поліцейські протидіють організованим злочинним угрупованням, що діють в економічній сфері. Фактично, це також рівень ГУНП, але виражений у роботі структурних підрозділів управлінь, що провадять боротьбу з ОЗГ на території районів області, сіл, селищ, міст, районів міст і таке інше. Діяльність територіальних підрозділів повністю перебуває під контролем ГУНП та ґрунтується на стратегії і політиці відповідного управління. Наближеність до населення певної адміністративної одиниці дозволяє оперативно реагувати на деструктивні соціальні прояви, припиняти злочини та діяльність злочинних угруповань на місцях, попереджаючи поширення їх впливу на область та державу.

Висновки

Підсумовуючи результати проведеного наукового дослідження, слід констатувати, що протидія організованій злочинності у сфері економіки, яку здійснює Національна поліція України, має системний, комплексний і чітко структурований характер. Вона реалізується у межах багаторівневої моделі, що охоплює загальнонаціональний, територіальний та локальний рівні, кожен

SUMMARY

It is argued that the levels of counteraction of the National Police of Ukraine to organized criminal groups in the economic sphere are a structured system of interrelated measures, powers and management decisions implemented by the police at various organizational and functional levels in order to identify, prevent, stop, investigate and neutralize the activities of organized criminal groups that encroach on the economic relations of the state.

It is stated that at the national level of counteraction of the National Police of Ukraine to organized criminal groups in the economic sphere: 1) a global organization of the activities of the entire police structure is taking place, and a strategy for combating organized criminal groups, including in the economic sphere, is being determined; 2) interdepartmental and international cooperation is being established between the National Police and other entities combating and preventing organized crime; 3) criminal procedural and operational-search measures are being carried out aimed at stopping the activities of the most harmful, dangerous organized criminal groups operating

in the economic sphere; 4) methodological and other assistance is provided to the subjects of lower levels of counteraction to OCGs, their activities are coordinated.

It is generalized that the regional level of counteraction to OCGs in the economic sphere by the National Police of Ukraine provides for: 1) monitoring and control of the state of security and law and order in the territory of the relevant region; 2) disclosure and investigation of crimes in the economic sphere, based on the jurisdiction of the NPU, which have signs of organization within the relevant region; 3) conducting operational-search and other measures to identify participants in organized criminal groups at the relevant level, determine the methods of their illegal activities, and ensure their prosecution; 4) conducting preventive measures among the population, as well as in the most vulnerable sectors of the regional economy, in order to prevent the commission of crimes within their framework that harm public and state interests.

Keywords: level, counteraction, organized criminal groups, economic sphere, National Police of Ukraine.

з яких виконує самостійну, але водночас взаємопов'язану функцію у механізмі правоохоронного впливу. На загальнонаціональному рівні забезпечується формування стратегічних засад протидії економічній організованій злочинності, визначення пріоритетних напрямів діяльності, нормативне та методичне забезпечення, а також координація роботи підрозділів центрального апарату і міжрегіонального значення. Територіальний рівень виступає сполучною ланкою між стратегічними рішеннями та їх практичною реалізацією, забезпечуючи адаптацію загальнодержавних завдань до криміногенної специфіки відповідних регіонів і організацію взаємодії між структурними підрозділами поліції. Особливе значення у системі протидії організованій злочинності у сфері економіки належить локальному рівню (на якому функціонують районні управління, відділи та відділення поліції). Саме на цьому рівні відбувається безпосередній контакт із криміногенним середовищем, здійснюється первинне виявлення ознак діяльності організованих злочинних груп, збір і аналіз опе-

ративної інформації, документування злочинних схем, а також негайне реагування на виявлені правопорушення.

Література

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.
2. Про Кабінет Міністрів України: закон від 27.02.2014 №794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №13. Ст.222.
3. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст.379.
4. Про центральні органи виконавчої влади: закон від 17.03.2011 №3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. №38. Ст.385.
5. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: наказ від 23.10.2019 №1077.
6. Положення про Головне управління Національної поліції в Черкаській області: наказ від 06.11.2015 №40.